

С.О. Воронов, Р.М. Рейда, В.В. Вахонєєв

ГЛИБОКОВОДНІ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ПІДВОДНО-АРХЕОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕДИЦІЇ БІЛЯ ПІВДЕННОГО УЗБЕРЕЖЖЯ КРИМУ

The publication is devoted to the research of the III International Deep-water Expedition in 2008 in the territorial waters of Ukraine to the south from the Crimea. As a result, the group of not known before objects of underwater heritage has been revealed.

У 2008 р. було проведено дослідження шельфу Чорного моря в акваторії південного узбережжя Криму. Пошук та паспортизацію пам'яток здійснював Департамент підводної спадщини ІА НАНУ спільно з Інститутом археологічної океанографії Університету Род Айленд, США (Institute of Archaeological Oceanography, University of Rhode Island, керівник групи К.Л. Крофф). Пошукові і дослідницькі роботи проводилися з 5 по 17 вересня 2008 р.

Головна мета експедиції — пошук місця загибелі об'єкта підводної культурної спадщини України, санітарного транспорту «Армения» (загибло близько 7 тис. осіб). В ході експедиції проведено комплекс пошукових робіт в територіальних водах України біля узбережжя Криму від мису Лукулл (Каламітська затока) до мису Ілля (Феодосійська затока). Головною ділянкою пошуку об'єкта був район південного узбережжя Криму між мисами Херсонес і Аю-Даг. Дослідження проводилися з використанням гідролокаторів бокового огляду «4200-MP side scan sonar system» (США) та телекерованого підводного апарата «Remotely operated vehicle» model 1000 (США). Глибини розвідкових досліджень: від 40 до 1075 м. Довжина досліджуваної ділянки 359,1 км. Програма передбачала лише пошук затонулих об'єктів та їх кіно-фотофіксацію, без проведення розкопок.

Вперше паралельно з археологічними дослідженнями під час експедиції було здійснено наукову програму Морського гідрофізичного інституту НАН України. Проведено дослідження

навколишнього середовища, яке оточує виявлені об'єкти (течію, особливості глибин, провідність, розчинення кисню і температурний режим), з метою опрацювання проекту довготермінового збереження пам'яток для підводної експозиції Морського музею України. В експедиції взяли участь представники ВМС України та Міністерства культури і туризму України.

Пошукові та дослідницькі роботи проводились автономно на кораблі океанографічних досліджень типу «Т-AGS-60» «USNS «Pathfinder».

При виконанні розвідувальних робіт було перевірено вірогідність розташування одинадцять об'єктів підводної культурної спадщини, які перебувають на обліку в ІА НАНУ і координати яких зафіксовано в державних архівних фондах України та Російської Федерації. В ході досліджень в повному обсязі вивчено квадрати вірогідної загибелі підводних човнів «Л-23» (СРСР, 1944 р.) і «УВ-7» (Німеччина, 1916 р.), санітарного транспорту «Армения» (СРСР, 1941 р.), навчального корабля «Днепр» (СРСР, 1942 р.), мінного загороджувача «Прут» (Російська Імперія, 1914 р.) та шести неідентифікованих об'єктів. Жодного об'єкта в архівних координатах виявлено не було. Під час досліджень відкрито 14 нововиявлених об'єктів історії та археології. З них дві відкриті пам'ятки обстежено.

Підводними пошуками було виявлено та попередньо ідентифіковано мінний загороджувач «Прут», підводний човен «U-18» (Німеччина, 1944 р.) і сторожовий катер «Малий мисливець СКА-0112» (СРСР, 1942 р.). Серед 17 нововиявлених об'єктів історії та археології найбільший інтерес становлять залишки великого вітрильно-

веслового судна на траверсі маяка Ай-Тодор (глибина 103 м) і залишки вітрильно-веслового судна на траверсі мису Ай-Я (глибина 107 м). Пам'ятки можуть представляти античну епоху або середньовіччя.

Усі виявлені об'єкти є винятково рідкісними зразками військово-морської техніки різних епох. Мінний загороджувач, підводний човен та сторожовий катер включено до переліку найцінніших підводних пам'яток України, розта-

шованих на дні Чорного моря. Створено точну 3D карту місць розташування об'єктів з метою державного обліку всіх виявлених пам'яток.

Протягом терміну досліджень фахівці ДПСУ ІА НАНУ здобули високу професійну кваліфікацію в експлуатації найсучасніших пошукових засобів та підводної робототехніки. Результати експедиції внесли низку змін та доповнень до Реєстру підводної спадщини України та до підводно-археологічної карти України.

